

TESALONIKA V DOBE APOŠTOLA PAVLA

ZÁKLADNÝ VERŠ

Lebo hoci som aj slobodný voči všetkým, dal som sa do služby všetkým, aby som získal čím viacerých. (1 Kor 9,19 SEKP)

ZÁKLADNÁ MYŠLIENKA

Dobový kontext života v starovekej Tesalonike ukazuje, že v snahe predstaviť tamajším obyvateľom evanjelium bol Pavlov prístup úplne jedinečný a dobre premyslený.

Hlavným zámerom tejto lekcie je zistiť, čo o Tesalonike a živote v tomto meste hovoria dejiny, literatúra a archeológia.

Táto téma je dôležitá z dvoch dôvodov. Predovšetkým nám približuje situáciu, v ktorej žili adresáti Pavlových listov. Pomáha nám pochopiť, ako asi rozumeli jeho posolstvu. Vďaka tomu poznávame dôvody, ktoré viedli k napísaniu listov, a ich možný vplyv na cirkev i spoločnosť v Tesalonike.

Zároveň máme možnosť pochopiť predstavy a postoje tesalonických kresťanov, ako aj to, na čo Pavol reaguje a k čomu sa vyjadruje. Pri hlásaní evanjelia musel Pavol často reagovať na mnohé mylné názory. Aj keď táto lekcia nie je priamo zameraná na štúdium biblického textu, pomáha nám lepšie pochopiť oba listy do Tesaloniky, ktoré budeme študovať v ďalších lekciami.

RIMANIA V TESALONIKE

Ak ho necháme tak, všetci v neho uveria, prídu Rimania a zničia nám toto miesto i národ. Ale jeden z nich, Kajfáš, ktorý bol v tom roku veľkňazom, im povedal: Vy nič neviete a ani nechápete, že je pre vás užitočnejšie, aby zomrel jeden človek za ľud, akoby zahynul celý národ. (Ján 11,48–50 SEkP)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Pri čítaní evanjelií je zrejmé, že v Ježišovej dobe prežíval židovský národ veľmi ťažké obdobie. Celá krajina bola pod nadvládou Rímskej ríše. Nielen Židia na území Palestíny sa museli vyrovnávať s okupáciou rímskym vojskom. Medzi niektorými gréckymi mestskými štátmi prebiehala občianska vojna. Okolo roku 168 pr. Kr. vyzvali predstavitelia mesta Tesaloniky Rimany, aby sa ujali vlády nad ich mestom a chránili ho pred útokmi nepriateľov. Za tento politický krok Rimania odmenili Tesaloniku tým, že jej ponechali mnohé práva. Vďaka tomu si mohla v značnej miere vládnuť sama. Stala sa slobodným mestom v ríši. Mala právomoc rozhodovať o väčšine svojich vnútorných záležitostí. Výsledkom bolo, že bohatá vrstva obyvateľov si udržala vysoký štatút. Nie div, že väčšina zámožných obyvateľov stála v Pavlovej dobe na strane Ríma a podporovala cisára. Život obyčajných obyvateľov mesta, najmä ťažko pracujúcich, však nebol až taký ľahký.

Rímska nadvláda nad Tesalonikou so sebou priniesla tri výrazné negatívne prvky. Príchod Rimany predovšetkým narušil fungujúcu ekonomiku. V dôsledku vojny a zmeny vlády bol prerušený styk s mnohými dosiaľ fungujúcimi obchodnými trhmi. To zasiahlo hlavne nižšie sociálne skupiny. Po čase sa však tento problém podarilo vyriešiť.

Druhým problémom bol pocit politickej bezmocnosti, ktorú si obyvatelia Tesaloniky uvedomovali napriek tomu, že im bola ponechaná rozsiahla právomoc. Niektorí z vysokých úradníkov boli na svoje miesta dosadení Rómom. Ako cudzinci boli lojálni skôr Rímu než Tesalonike. Skrátka, okupácia nie je nikdy dlho populárna – ani v prípade, že zdanlivo neškodí.

Tretím problémom bolo koloniálne vykorisťovanie, ktoré súviselo s okupáciou tohto územia. Rimania požadovali odvádzanie určitej časti daní. Časť výnosov z predaja obilia, nerastných surovín a miestnych produktov musela byť posielaná do Ríma.

Aj keď Tesalonika mala za čias rímskej nadvlády lepšie podmienky ako napríklad Jeruzalem, predsa tu vládlo napätie vo vzťahu k obávaným okupantom. Tieto problémy sa týkali najmä chudobnejšej vrstvy robotníkov a drobných remeselníkov. Ako čas plynul, obyvatelia Tesaloniky stále viac túžili po zmene.

APLIKÁCIA

- **Ako ovplyvňuje aktuálna politicko-ekonomická situácia tvojej krajiny život a pôsobenie cirkvi? Je tento vplyv priaznivý, alebo skôr nepriaznivý? Čo by mohol urobiť váš zbor, aby bol prínosom pre spoločnosť, v ktorej pôsobí?**

HĽADANIE NÁDEJE

Ale sám náš Pán Ježiš Kristus a Boh, náš Otec, ktorý si nás zamiloval a v milosti nám dal večnú útechu a dobrú nádej, nech poteší vaše srdcia a upevní ich v každom dobrom skutku a slove. (2Tes 2,16.17 SEkP)

Jednou z reakcií na pocit frustrácie a bezmocnosti, ktorý prežívali obyvatelia Tesaloniky, bola rastúca popularita duchovného hnutia, ktoré odborníci nazývajú Kabirov kult. Tento kult založil muž menom Kabirus, ktorý stál na strane utláčaných. Nakoniec ho zavraždili jeho dvaja vlastní bratia. Bol pochovaný s takmer kráľovskými poctami. Mnohí ho ďalej považovali za hrdinu a mučeníka.

Jednoduchí ľudia boli presvedčení, že Kabirus počas svojho života konal zázračné činy. Verili, že z času na čas sa vracal do sveta živých a pomáhal núdznym. Čakali, že sa znovu vráti, aby priniesol spravodlivosť a vrátil mestu jeho bývalú nezávislosť a význam. Toto silné hnutie dávalo utláčaným nádej, ktorá sa v mnohom podobala biblickej nádeji.

Ešte zaujímavejšie je to, že súčasťou kabirovských rituálov boli tiež krvavé obete, ktoré mali pripomínať Kabirovu mučenícku smrť. Apoštol Pavol vo svojom liste do Tesaloniky písal o tom, že kalich pri Večeri Pánovej je „účastťou na Kristovej krvi“, ktorá ich zbavuje viny a odstraňuje medzi nimi rozdiely. Podobne aj v Kabirovom kulte boli všetky vrstvy spoločnosti vnímané ako seberovné.

Keď počas panovania Augusta zavládol v ríši kult cisára, Rimania vyhlásili, že očakávaný Kabirus prišiel v osobe cisára. Okupačná správa mesta sa stotožnila s očakávanou nádejou utláčaných. Každý ďalší človek, ktorý chcel byť stelesnením očakávania vyslobodenia, ohrozoval postavenie cisára. Výsledkom toho bolo, že nové duchovné nasmerovanie už neprinášalo núdznym dostatočnú útechu. Jednoduchý ľud zostal bez nádeje a duchovného naplnenia.

Táto reakcia Rimanov vytvorila určité duchovné vákuum v srdciach mnohých ľudí. Bol to priestor, ktorý mohol byť vyplnený zvestou evanjelia. Kristus bol najlepším naplnením všetkých snov a nádejí, ktoré obyvatelia Tesaloniky vkladali do Kabira. Evanjelium ponúkalo vnútorný pokoj aj konečnú ekonomickú a sociálnu spravodlivosť pri Ježišovom druhom príchode.

OSOBNÉ
ŠTÚDIUM

- **Aj dnes mnohí hľadajú nádej a prežívajú duchovnú prázdnotu. Akú nádej im môžeš ponúknuť?**

APLIKÁCIA

VPLYV EVANJELIA

Bratia, sme povinní ustavične ďakovať za vás Bohu, ako sa sluší, pretože vaša viera nadmieru rastie a vzájomná láska vás všetkých sa rozhojňuje. (2Tes 1,3 SEkP)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Keď vieme, v akej situácii žili obyvatelia Tesaloniky, neprekvapí nás, že aj mnohí pohanovia žijúci v tomto meste reagovali na Pavlovo kázanie pozitívne. Či Pavol niečo vedel o Kabirovom kulte alebo nie, to, ako predstavil Mesiáša, presne zodpovedalo duchovným potrebám a túžbam miestnych pohanov.

Keď do Tesaloniky prišlo evanjelium, ťažko pracujúci ľud bol pripravený prijať ho. Niektorí boli v pokušení vyvádzať z evanjelia extrémne závery. Kabirov kult prebudil v mnohých ľuďoch ducha vzbury voči autoritám, čo mohlo byť príčinou problémov, na ktoré Pavol upozorňuje v oboch svojich listoch. (Pozri 1Tes 4,11.12; 5,14; 2Tes 3,6.7.11.)

Keď evanjelium reaguje na ľudské potreby, túžby a nádeje, má neuveriteľný vplyv. Skúsenosti ukazujú, že ľudia sú často veľmi otvorení novým myšlienkam a evanjeliu v čase osobných a spoločenských zmien. Môže to byť obdobie ekonomickej krízy, politických sporov, vojny... Platí to aj pre zmeny v osobnom živote, ako sú napríklad vstup do manželstva, rozvod, sťahovanie, zdravotné problémy alebo smrť niekoho blízkeho. Obyvatelia Tesaloniky v Pavlovej dobe takéto zmeny prežívali. Možno práve preto reagovali na zvestovanie evanjelia tak otvorene a s takým záujmom.

Ľudia, ktorí sa rozhodnú pre Krista v takýchto pohnutých časoch, majú tendenciu byť vo svojej viere (aspoň spočiatku) nestáli. Mnohí „odídu“ hneď v prvých mesiacoch po obrátení. Listy do Tesaloniky sú svedectvom o nestabilite kresťanského zboru v prvých mesiacoch po jeho založení.

APLIKÁCIA

- **Ako môžeš pomôcť niekomu, kto práve vykročil na cestu života s Kristom? Poznáš takého človeka? Nájdi spôsob, ako sa s týmto človekom spriatelíš a povzbudiť ho. Uvidíš, že v konečnom dôsledku to posilní aj tvoju vieru.**

PAVOL — PUTUJÚCI KAZATEĽ A VEREJNÝ REČNÍK

Každý deň hovoril na námestí s tými, čo tadial' náhodou išli. (Sk 17,17 SEkP)
Keď sa však niektorí zatvrdzovali, odmietali veriť a pred zástupom potupovali učenie, opustil ich, oddelil učeníkov a každý deň viedol rozhovory v Tyranovej škole. Toto trvalo dva roky, takže všetci, čo bývali v Ázii, Židia i Gréci, počuli Pánovo slovo. (Sk 19,9.10 SEkP)

V grécko-rímskom prostredí 1. storočia bolo pomerne bežné, že populárni filozofi vystupovali na námestiach a verejných priestranstvách, kde sa zhromažďovali ľudia. Tak mohli osloviť veľký počet ľudí. Títo filozofi sa domnievali, že ľudia majú vnútornú schopnosť zmeniť svoje životy. Na to využívali verejné príhovory i osobné rozpravy. V myšliach svojich poslucháčov sa snažili vzbudiť pochybnosti o ich doterajšom spôsobe myslenia a konania, a tak ich pripraviť na prijatie niečoho nového, čo povedie k ich duchovnému a morálnemu rastu. Očakávalo sa, že títo populárni rečníci získajú určitý morálny kredit vlastným príkladným životom. Tento prístup dobre vystihuje slávna veta: „Lekár, uzdrav sám seba!“ Učítelia preto dbali na to, aby ich poslanstvo bolo v súlade s ich životom. Vidíme, že pôsobenie vtedajších učiteľov sa v mnohom podobalo kázaniu apoštola Pavla, ktorý tiež vyhľadával verejné priestranstvá, kde sa prihováral zástupom.

Medzi prístupom Pavla a starovekých filozofov boli aj zásadné rozdiely. Predovšetkým v tom, že Pavol nielen vystupoval na verejnosti, ale zároveň usiloval o budovanie spoločenstva, v ktorom bolo možné prežívať blízke vzťahy. Pavol tiež učil, že obrátenie nie je len vnútorné rozhodnutie človeka, ktoré je výsledkom skvelého rétorického prejavu strhujúceho rečníka, ale nadprirodzené Božie dielo, ktoré k nám prichádza zvonku. (Gal 4,19; Ján 3,3–8; Fil 1,6) Pavlovo učenie nebola filozofia. Bola to pravda a zjavenie úžasného Božieho diela záchrany ľudstva.

Mnohí filozofi Pavlovej doby (aj keď samozrejme nie všetci) si zo svojho postavenia urobili výnosný obchod. Cestovali z miesta na miesto a nechali sa vydržiať svojimi dôverčivými poslucháčmi. Nie div, že mnohí podozrievali týchto putujúcich učiteľov a mali voči nim predsudky.

Pavol nechcel, aby si o ňom ľudia mysleli to isté. Preto sám manuálne pracoval a odmietal finančnú podporu. Tento prístup mu prinášal existenčné ťažkosti. Bol však jasným dôkazom toho, že jeho kázanie vyviera z vnútorného presvedčenia a že mu nejde o osobný zisk. Jeho život bol silným svedectvom o evanjeliu.

- **Majú ľudia v tvojom okolí predsudky voči kresťanstvu alebo celkovo voči náboženstvu? Podozrievajú kresťanov z nečestnosti a „vedľajších úmyslov“? Čo ich k tomu vedie? Akým svedectvom je pre nich tvoj život a tvoj prístup k nim?**

OSOBNÉ
ŠTÚDIUM

APLIKÁCIA

DOMÁCE ZBORY

Potom sa rozlúčil s Aténami a prišiel do Korintu. Tam našiel istého Žida, menom Akvila, pôvodom z Pontu, ktorý nedávno prišiel z Itálie, a jeho manželku Priscillu. Oba prišli preto, lebo na základe Klaudiovho nariadenia museli všetci Židia opustiť Rím. K nim sa teda pridala a keďže ovládal ich remeslo, ostal u nich bývať a pracovať. Boli totiž výrobcami stanov. (Sk 18,1–3 SEkP)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

V starovekom rímskom svete existovali dva hlavné typy obydlí. Prvý sa nazýval „domus“. Bol to priestranný rodinný dom postavený okolo nádvorja. Bol typický pre majetnejšie vrstvy. Poskytoval dostatočný priestor pre 30 – 100 ľudí. Druhý typ sa nazýval „insula“. Boli to budovy, v prízemí ktorých sa nachádzali obchody a remeselnícke dielne. Na horných poschodiach boli obytné priestory. V týchto domoch bývali predovšetkým chudobnejší ľudia. Tu sa mohli stretávať menšie spoločenstvá.

Oba typy domov poskytovali priestor pre veľkú rodinu, ktorú tvorili dve alebo tri generácie, zamestnanci, návštevníci, prípadne aj otroci. Ak hlava takejto veľkej rodiny prežila obrátenie a prijala Krista, výrazne to ovplyvnilo všetkých, ktorí žili v tomto dome.

Ideálnym miestom na stretávanie boli domy v centre mesta. Obchody a dielne spojené s domom poskytovali kresťanom príležitosť stretávať sa s remeselníkmi, obchodníkmi, predavačmi a jednoduchými robotníkmi. Práve tieto domáce zbory ponúkali príležitosti na oslovenie ďalších. Pavol využíval túto možnosť na svojich misijných cestách.

Pavol ako rímsky občan – a určitý čas aj jeden z popredných Židov – pravdepodobne patrilo do vyššej spoločenskej triedy. V tom prípade by sme mali jeho manuálnu prácu vnímať ako neobyčajnú obetavosť. Takto sa chcel stotožniť s jednoduchými ľuďmi a získať si cestu k ich srdciam. (1 Kor 9,19–23)

APLIKÁCIA

- **Je vaše zborové spoločenstvo v kontakte s ľuďmi z vášho mesta? Je jeho dôležitou súčasťou? Žije s inými, alebo sa skôr izoluje a „hrá na vlastnom piesočku“? Vnímajú ostatní, že ako kresťania patríte k nim, že im rozumiete, poznáte ich a máte im čo ponúknuť? Ak to tak nie je, ako by ste to mohli zmeniť?**

PODNETY NA ZAMYSLENIE

„Božia prozreteľnosť riadila pohyby národov i prúd ľudského úsilia a vplyvu, kým svet nedozrel na príchod Vysloboditeľa... V tom čase pohanské systémy strácali svoj vplyv na ľudí, ktorých už unavila okázalosť a prázdnota ľudských výmyslov. Dychtivo túžili po náboženstve, ktoré by uspokojilo srdce.“ (TV 18; DA 32)

„Aj mimo židovského národa boli mužovia, čo predpovedali príchod božského Učiteľa. Tito ľudia boli pri hľadaní pravdy duchovne osvietení. Takí učiteľia sa jeden po druhom objavovali ako hviezdy na temnej oblohe. Ich prorocké slová zapalovali nádej v srdciach tisícov ľudí pohanského sveta.“ (TV 19; DA 33)

„Keď Pavol prvýkrát navštívil Korint, ocitol sa v prostredí, ktoré bolo voči cudzincom veľmi podozrievavé. Gréci, ktorí žili na pobreží, boli schopní obchodníci. Obchodovali už veľmi dlho. Došli k záveru, že zisk je prejavom zbožnosti bez ohľadu na to, ako sa k nemu človek dopracuje. Pavol poznal tento ich názor. Robil všetko, čo mohol, aby o ňom nikto nemohol povedať, že káže evanjelium preto, aby sa obohatil... Snažil sa zabrániť tomu, aby ľudia znevažovali jeho evanjelizačné úsilie.“ (GW 234.235)

NÁMETY NA SPOLOČNÉ PREMÝŠĽANIE

- **Čo si myslíte o citáte E. G. Whiteovej o tom, že Boh inšpiroval aj pohanských učiteľov? Sme ochotní ako kresťania pripustiť, že Boh pôsobí aj mimo kresťanstva? Môžu byť spasení aj ľudia, ktorí v živote nepočuli o Ježišovi?**
- **Je možné aj dnes využívať súkromné domácnosti na stretávanie? Aké to má výhody? Aké výhody má vlastná budova modlitebne?**
- **Čo môže váš zbor urobiť pre to, aby sa vedel lepšie priblížiť ľuďom v okolí? Ktoré prístupy sú najlepšie a najefektívnejšie?**

ZHRNUTIE

Biblické záznamy o Pavlových misijných aktivitách musíme vnímať v kontexte doby a kultúry starovekej Rímskej ríše. Keď vidíme, ako Pavol prežíval svoje kresťanstvo a poslanie, môže nás to inšpirovať k uvažovaniu nad tým, ako máme biblické princípy uplatňovať v našom prostredí. V listoch do Tesaloniky Pavol predstavuje kresťanskému zboru podnety, ako žiť a reagovať na výzvy doby.